

CIEMNE STRONY PROCESU KOMUNIKOWANIA SIĘ

W życiu społecznym nieustannie wchodzimy w różne sytuacje komunikacyjne i jesteśmy uczestnikami najrozmaitszych procesów komunikacji, które wymagają elastyczności, oryginalności i nastawienia na nabywanie coraz to nowszych doświadczeń i na trafne korzystanie z już posiadanych.

Pożądane jest wykorzystywanie w trakcie komunikowania się umiejętności, które już nabyliśmy i uczenie się nowych. Zazwyczaj umiejętności te dotyczą obu głównych ról przypisywanych uczestnikom procesu komunikacji. Często uciekamy się (z różnych powodów) do używania różnych gier, zasad i prawidłowości, technik i sztuczek, ale równocześnie staramy się je rozpoznawać, gdy stosuje je ktoś inny.

➤ **Kłamstwo - zafalszowanie, zatajanie** [Jak rozpoznać ściemę podstawowe dane o kłamstwach](#)

Paul Ekman twierdzi, że z kłamstwem mamy do czynienia wtedy, gdy ktoś żywi szkodliwą intencję wprowadzenia w błąd, rozmyślnego zmylenia drugiej osoby, a przy tym nie uprzedził jej o swych zamiarach ani też nie próbował uzyskać zgody na ten czyn.

• **Kłamstwa dokonuje się z wykorzystaniem dwóch dróg:**

- a) celowe zafalszowanie przekazywanych komunikatów,
- b) zamierzone powstrzymanie się od ich przekazania (zatajanie); najlepszym sposobem zatajania informacji jest milczenie.

- **Trzy techniki, które pozwalają skutecznie sfalszować informacje**, powiązane z silnymi emocjami:
  - a) **symulowanie** – przekonanie okłamywanej osoby o przeżywaniu innych emocji aniżeli związanych z treścią kłamstwa. Odbywa się poprzez:
    - niedopuszczenie do zaobserwowania symptomów niewerbalnych świadczących o czymś przeciwnym do tego co mówimy,
    - prezentowanie emocji przeciwnych do przeżywanych,
    - taktyka pochlebcy (to również odwracanie uwagi od siebie),
    - tzw. twarz pokerzysty;
  - b) **falszywa prawdomówność** - mówienie prawdy, ale w taki sposób, aby osoba okłamywana nie wierzyła w treść otrzymanego komunikatu (wyolbrzymianie prawdy);
  - c) **podstęp błędnego wnioskowania** – wypowiedzianie przez kłamcę wyłącznie nic nie znaczących lub wieloznacznych ogólników po to, aby odbiorca tej wypowiedzi wywnioskował z nich dowolną prawdę, często założoną i pożądaną przez kłamcę.
- **5 kategorii kłamców**
  - kłamcy zwykli – kłamią dla ukrycia czegoś przed innymi; kłamstwa te nie mają jednak wielkiego ciężaru gatunkowego (są względnie „niewinne”),
  - kłamcy przymusowi – kłamią, ale tylko wtedy, kiedy są do tego zmuszeni przez coś lub kogoś, nie mają innego wyjścia,

- kłamcy patologiczni, czasem socjopatyczni - fałszują rzeczywistość w stopniu skrajnie nieadekwatnym do rezultatu, jaki przy pomocy tego kłamstwa chcą osiągnąć, budują fikcję bardzo odległą od rzeczywistości (np. baron Münchhausen),
- kłamcy zawodowi – kłamią w ramach swych obowiązków zawodowych (aktorzy, agenci itp.); są w kłamstwie ćwiczeni,
- kłamcy „biali” – kłamią świadomie, ale nie po to, aby komuś zaszkodzić, lecz nawet aby sprawić im przyjemność.

[Link 14](#)

- **Rozpoznawanie kłamcy**

Kłamstwo wiąże się z silnymi emocjami; w związku z tym podejrzliwie traktujemy wszelkie fizjologiczne objawy napięcia emocjonalnego. Zwracamy szczególną uwagę na:

a) twarz:

- „przyklejony” uśmiech,
- ekspresje mimiczne na twarzy kłamcy przebiegają dłużej i są asymetryczne,
- słowa nie są zsynchronizowane z mimiką: mimikę znacznie wyprzedza wypowiedź.

b) oczy:

- niemożność koncentracji wzroku na twarzy odbiorcy,
- zwężone źrenice,
- skierowanie wzroku najpierw w prawo.

c) słowa:

- komunikaty nie pozostają ze sobą w relacji spójności,
- przejęzyczenia,
- pokrętne, niejasne i zagmatwane wypowiedzi,
- uniki, wypowiedzi ucieczkowe, sygnalizujące zamiar użycia podstępu błędnego wnioskowania,
- znamiona wielosłowa – potok nieskładnie dobranych słów,
- wahanie i namysł nad większością wypowiedzianych słów – pauzy, wypełniacze,
- liczne i nienaturalne powtórzenia i błędnie wymawiane słowa – wypowiedź sprawia wrażenie wyreżyserowanej.

d) głos:

- ton wyraźnie się podnosi.

e) ręce:

- chowanie dłoni. [Jak rozpoznać ściemę cz. 2 od 1.30 min.](#)

Poczucie winy – i co za tym idzie – łatwiejsza identyfikacja kłamcy - będzie szczególnie dręczyło tych kłamców, którzy zostali wychowani przez surowych i pryncypialnych rodziców, otwarcie głoszących, że kłamstwo jest jednym z najstraszliwszych grzechów świata. Udreki sumienia nie dotyczą psychopatów i osób doznających szczególnie pozytywnych emocji z faktu oszukania kogoś.

➤ **Techniki manipulacji** (mogą być stosowane, ale tylko w dobrym celu)

a) efekt pierwszego wrażenia – oznacza możliwość pseudopoznania przed właściwym poznaniem; kryteria oceny: płeć, wzrost, tusza, rysy twarzy, ubiór i jego kolorystyka oraz aura (nawyki higieniczne, poczucie własnej wartości); [Link 23- The Halo Effect](#)

b) efekt „halo (aureoli)” albo „rogów” – wszystkim osobom skategoryzowanym jako pozytywne w wyniku efektu pierwszego wrażenia, dokładamy anielską aureolę w formie skojarzonych z tą kategorią stereotypowych cech pozytywnych. To samo dotyczy osób skategoryzowanych jako negatywne (dorabia się „diabelskie rogi”). Można także uruchomić prywatne teorie osobowości – przewidywanie zachowań „zdiagnozowanej” osoby, na podstawie przyjmowanych założeń o związkach zbiorów cech lub uznawanych typów osobowości z określonymi stylami czy strategiami zachowań; [Link 22 – Efekt aureoli](#)

c) **tworzenie pozytywnych postaw wobec siebie** – celowe, intencjonalne i rozmyślne manipulowanie informacjami po to, aby odbiorca wytworzył wyłącznie pozytywną postawę wobec manipulatora. Sposoby:

- system silnych nagród i słabych kar,
- ingracja (wkradanie się w czyjeś łaski) poprzez:
  - podwyższanie samooceny partnera - podkreślanie zalet osoby manipulowanej, podnoszenie jej wartości, schlebianie, [Link 20 – Komplementy i pochwały](#)
  - zwiększanie własnej atrakcyjności, pozytywna autoprezentacja w oczach partnera relacji, [Link 18 - Rockefeller](#)
  - konformizm opinii, postaw i zachowań. Naśladowanie dotyczy opinii, które są istotne dla osoby manipulowanej, ale w ich zakresie potrzebuje ona wsparcia,
  - autoprezentacja negatywna (ujawnienie niekorzystnych informacji na swój temat po to, aby wzbudzić u odbiorcy współczucie),
- ekspozycja społeczna – zwiększenie częstotliwości kontaktów z partnerem relacji. [Link 21 – Znajomość i częstotliwość](#)

d) Wywieranie wpływu - Robert Cialdini wyróżnił 6 sposobów wywierania wpływu oraz 3 typy ludzi próbujących wywrzeć wpływ: **partaczy, szmuglerzy i detektywów.**

Partacz to osoba, która na własne życzenie traci okazję i możliwości wykorzystania skutecznych technik wpływu. Może się tak dzieć ze względu na brak umiejętności lub wykorzystania wiedzy.

Szmugler to osoba znająca zasady wywierania wpływu, potrafiąca je wykorzystać do swoich celów, ale postępująca nieuczciwie, z myślą o korzyściach dla jednej tylko strony interakcji – siebie. Chociaż szmugler sądzi, że zyskuje to jednak druga strona tej interakcji wcześniej czy później zdaje sobie sprawę, że została wykorzystana i w rzeczywistości szmugler traci. Relacje, które budujemy zarówno prywatnie jak i biznesowo są relacjami długoterminowymi, nadużywanie ich, aby osiągnąć korzyści dla siebie można uznać za krótko terminowy sukces, jednak w dłuższej perspektywie zmniejsza prawdopodobieństwo, że osoba będzie chciała w przyszłości kontynuować współpracę i budować dalsze relacje.

Detektywi wywierania wpływu odkrywają istnienie sprzyjających okoliczności oraz dbają, by okazja została dostrzeżona przez tych, których próbujemy przekonać do własnej racji. Korzystanie z narzędzi wpływu wiąże się przedstawieniem możliwości, które pomagają drugiej stronie zmienić ich sposób spostrzegania danej sytuacji. W ten sposób uświadamiamy ludzi, nie oszukujemy ich, nie zmuszamy do pożądanego przez nas reakcji.

[Reguły Cialdiniego 1](#)

[Reguły Cialdiniego 2](#)

[Link 24 - Wywieranie wpływu](#)

Reguły Cialdiniego:

- **społeczny dowód słuszności** – wymuszenie uległości u innych za pomocą dostarczenia im argumentów na rzecz tego, że inni już tak postąpili lub że zamierzają tak postąpić (warunki: sytuacja niepewna, ludzie podobni do nas);
  - **normy społeczne** – powoływanie się wybiórczo na normy społeczne. Jesteśmy skłonni przejmować (interioryzować, uwewnętrzniać) te normy, które uznaje i w myśl których postępuje osoba lub grupa społeczna, stanowiąca dla nas autorytet lub taka, na której nam zależy, np.:
    - norma punktualności,
    - norma ponoszenia osobistej odpowiedzialności za podjęte zobowiązania,
    - norma lojalności wobec firmy,
    - norma rywalizacyjna,
    - norma życzliwości, uwagi i wsparcia,
    - normy higieniczne (palenie papierosów, opowiadanie świńskich dowcipów);
  - **dawanie przykładu** – przytaczanie korzystnych przykładów zdarzeń z własnego życia, w celu przysporzenia sobie uznania społecznego lub poparcia; technika ta jest tym bardziej skuteczna, im mniej mówi się na temat prawdziwych przyczyn zachowań, podawanych jako przykładowe;

- **reguła wzajemności** – budowanie przekonania, że zawsze należy się odpowiednio odwdzięczyć osobie, która dostarczyła nam wcześniej jakieś dobro (teoria wymiany).

Odmianą tej techniki jest tzw. wzajemność ustępstw – ma większą skuteczność, gdy pierwotne ustępstwo dotyczyło sprawy o większej wartości;

- **zaangażowanie i konsekwencja** – nakłanianie do zachowania spójności i konsekwencji działań, mimo ich niezasadności, omylności lub nieproduktywności;

- **niedostępność dóbr** – powoływanie się na motyw przemijającej i niepowtarzalnej okazji;

- **autorytet** – powoływanie się na autorytet(y). Każdy opiera się na którymś źródle władzy:

- moc mianowania,
- moc nagradzania,
- moc karania,
- moc kompetencji i wiedzy eksperckiej,
- moc podążania.

Ktoś, kogo władza ma uzasadnienie we wszystkich pięciu źródłach, posiada autorytet pełny. Składa się on z trzech aspektów:

- formalnego (zbudowany na bazie władzy z mocy nadania, nagradzania i karania)
- merytorycznego (moc kompetencji i wiedzy eksperckiej)
- moralnego (moc podążania i osobistego przykładu)

➤ **reguła lubienia** – liczą się tu czynniki:

- atrakcyjność manipulatora,
- podobieństwo manipulowanego do manipulatora,
- ingrაცjacja (komplementy itp.),
- znajomość (ale tylko, gdy spotykaliśmy się w sytuacjach pozytywnych),
- przywiązanie do manipulatora.

STYLE I STRATEGIE KOMUNIKACYJNE

James Eicher: Sztuka komunikowania się (przekład – Piotr Stalaszczyk), wyd. Ravi, Łódź 1995.

Każdy człowiek, ze względu na swoją **konstrukcję psychofizyczną** (wrażliwość sensomotoryczna, sposób myślenia, poziom intro/ekstrawertyczności itp.), posiada swój niepowtarzalny **styl komunikowania się**.

Problemy z osiągnięciem porozumienia w jakiejś sprawie wynikają często nie z różnic poglądów, lecz z różnic stylów komunikacji i zaburzeń tego procesu.

W praktyce, zdecydowanie **łatwiej „dogadują się”** osoby, które posiadają **podobny lub taki sam styl komunikowania się, pomimo różnic w poglądach** (dotyczących nawet spraw zasadniczych).

Skuteczność komunikacji zależy w wielkim stopniu od:

- uświadomienia sobie istnienia różnych stylów komunikowania się,
- rozpoznania swojego stylu komunikacji,
- umiejętności rozpoznawania stylów komunikacji u innych osób,
- umiejętności dostosowywania swojego komunikatu do stylów osób, z którymi się kontaktujemy.

Na styl komunikowania składają się:

- a) **Preferowana Modalność Sensoryczna (PMS),**
- b) **Preferowany Styl Myślenia (PSM),**
- c) **Preferowana Forma Ekspresji (PFE).**

PREFEROWANA MODALNOŚĆ SENSORYCZNA

PMS to **preferowany** przez daną osobę „kanal” szczególnie **wrażliwy na informacje płynące z otoczenia**. Można spotkać osoby, które w akcie poznawczym preferują **wzrok**, inne - **sluch** (mówimy np. o pamięci wzrokowej lub słuchowej), kiedy indziej mamy do czynienia z ludźmi wrażliwymi na **dotyk czy ruch (odczucia)**. **Dostosowanie formy informacji do preferowanej modalności sensorycznej rozmówcy** powoduje poczucie lepszego zrozumienia i porozumienia.

Ze względu na wrażliwość zmysłową można wyróżnić **preferowaną modalność sensoryczną**:

- a) **wzrokową,**
- b) **słuchową,**
- c) **kinestetyczną.**

Preferowaną Modalność Sensoryczną należy rozważać w **2 aspektach:**

1 – zewnętrzny – określony poprzez **nastawienie określonego rodzaju zmysłów na wiadomości „z zewnątrz”** – czy nastawiamy się na spostrzeganie, czy słyszenie, czy odczuwanie;

Ludzie, w zależności od rodzaju PMS, **uzewnętrzniają** to nastawienie poprzez **specyficzne zwroty**, np.:

- *„wygląda to nieźle”, „przejrzysty plan”, „jasna sytuacja”, „ogólny przegląd uwarunkowań”, „na horyzoncie jawi nam się”, „należy dostrzec”, „czytelne są te symptomy”, „koloryt otoczenia” itp. – doświadczenie wzrokowe;*
- *„brzmi dobrze”, „dysharmonia działań”, „to do mnie przemawia”, „doświadczenie mi podpowiada”, „obecny stan głośno nas alarmuje”, „zachowanie było krzykiem rozpacz” itp. – doświadczenie słuchowe;*
- *„wyczuwam w tym podstęp”, „dotykać sedna sprawy”, „mocować się z trudnościami”, „czuję sprawę”, „zmiażdżyło mnie to doświadczenie”, „targały mną sprzeczne uczucia”, „wylałem całą żółć” itp. – doświadczenie kinestetyczno-trzewne lub kinestetyczno-dotykowe – gdy na jakość przyjmowania informacji wpływ mają doznania zewnętrzne związane z poziomem komfortu w trakcie aktu komunikacji – np. niewygodne krzesło, hałas, zbyt duża odległość, zbyt bliska odległość, niewygodna pozycja itp.*

2 – wewnętrzny – oznaczający sposób wewnętrznego odbioru i przetwarzania wiadomości – czy monologujemy ze sobą „w głowie”, czy tworzą się w naszym umyśle **wyobrażenia** (obrazy), czy też towarzyszą nam **reakcje organiczne** np. skurcze żołądka, bezsenność, wiercenie się itp. Są to wskaźniki wewnętrznej PMS. **Wewnętrzna modalność sensoryczna przekłada się często na Preferowaną Formę Ekspresji.**

Znajomość aspektów zewnętrznego i wewnętrznego własnej i cudzej PMS pomaga w unikaniu barier komunikacyjnych. Świadomi tego, będziemy unikać błędów, polegających na nieświadomym (niezamierzonym) poddawaniu się określonym zachowaniom związanym z PMS; z drugiej strony – łatwiej nam będzie dopasować swoje reakcje i działania do „wymagań” innych ludzi – przykład z „menedżerem – wzrokowcem” (preferencja wzrokowa), który odrzucił przedstawione mu ustnie drobiazgowo sprawozdanie.

Połączenia lub sekwencje zewnętrznych i wewnętrznych preferowanych modalności sensorycznych nazywamy **STRATEGIAMI POZNAWCZYMI.**

W – PMS wzrokowa

S – PMS słuchowa

K – PMS kinestetyczna

e – zewnętrzna

i – wewnętrzna

Jeżeli ktoś najpierw odbiera informację słuchowo natomiast wewnątrz tworzy w umyśle obrazy, to strategię taką można zapisać:

Se → Wi

O tym, **jaką strategię poznawczą** (zewnątrzną i wewnętrzną modalność sensoryczną) preferuje nasz rozmówca można poznać po werbalnych i niewerbalnych jego zachowaniach podczas słuchania i mówienia – np. słowa używane do opisywania przeżyć, napięta postawa ciała, emocjonalny ton głosu, ożywiona (albo nie) mimika i gestykulacja, utrzymywanie kontaktu wzrokowego, przytupywanie, mruczenie, brak kontaktu wzrokowego, zachowania nawykowe.

PREFEROWANY STYL MYŚLENIA

PSM – oznacza **dominującą organizację procesu myślenia**.

Istnieją zasadnicze **2 modele myślenia**:

- **koncentracja na ogólnych ideach i pojęciach** – ludzie niesystematycznie zachowujący się, osoby „dużego formatu”, twórczy, marzyciele, wizjonerzy – **równoległy typ myślenia** (przetwarzania informacji) – wykonują kilka zadań równocześnie, kończąc je w różnym czasie, nie zwracają uwagi na szczegóły, umiejętność całościowej analizy;
- **bardziej szczegółowe i systematyczne rozważania i myśli** – właściwe dla ludzi drobiazgowych, dobrych organizatorów – **seryjny typ myślenia** (przetwarzania informacji) – działania wykonują krok po kroku, wolą dokończyć jedną pracę przed przystąpieniem do następnej, umiejętność logicznej, szczegółowej analizy.

Różne profesje wymagają preferowania jednego z tych stylów myślenia, inne zaś – połączenia tych stylów. Np. zawód księgowego wymaga raczej myślenia seryjnego, zaś planisty – myślenia równoległego.

Z preferowanym typem myślenia wiąże się również **typ segmentowania informacji**, czyli dzielenia i obejmowania umysłem różnych ilości informacji. **Seryjny typ** myślenia wiąże się z **segmentowaniem informacji na mniejsze części**. Oznacza to, że po przeczytaniu jakiegoś dokumentu osoby o tym sposobie segmentowania będą w stanie wskazać **szczegółowe błędy gramatyczne, literówki itp.** **Równoległy typ** myślenia łączy się z **segmentowaniem większych fragmentów informacji**. Osoby o takim typie komentują raczej **ogólny styl dokumentu, jego główną myśl czy przesłanie**.

Znajomość typu myślenia czy też segmentowania umożliwia lepszy przydział zadań czy obowiązków poszczególnym osobom. Najlepszą jednak sytuacją jest umiejętność posługiwania się dwoma stylami przetwarzania informacji.

PREFEROWANA FORMA EKSPRESJI

PFE – czyli sposób wyrażania i przekazywania informacji.

Ludzie posiadają swój ulubiony styl ekspresji, chociaż możemy go zmieniać w związku z **efektem jaki zamierzamy osiągnąć**.

Formy ekspresji dzielimy na **werbalne i niewerbalne**. Mogą one również wzajemnie się wzmacniać lub pozostawać w konflikcie.

Zachowania werbalne:

Słowa

- dobór słów – słownictwo specjalistyczne, wulgarne,
- skłonność do częstego używania tych samych słów,
- słowa wskazujące na naszą preferowaną modalność sensoryczną
  - wzrokowa – jasny, widzieć, wyglądać, kolorowy, przewidzieć, widok itp.,
  - słuchowa – dźwięk, słyszeć, głośny, powiedzieć, mówić, zwerbalizować,
  - kinestetyczna – odczucie, dotykać, nacisk, popychać, przesuwac, pieścić.

Styl gramatyczny

- stwierdzenia (zdania oznajmujące),
- rozkazy, nakazy,
- pytania.

Poszczególne formy wypowiedzi wywołują różne reakcje słuchaczy i różny do nas stosunek.

Metafory

- wynikają z charakteru profesji,
- wynikają z zainteresowań i zajęć hobbystycznych.

Brzmienie głosu

- niewerbalne zachowanie, które odnosi się jednak do przekazu słownego,
- chodzi tu o ton, wysokość, akcent i intonację głosu,
- wszystkie te atrybuty głosu należy dostosować do sytuacji komunikacyjnej.

Zachowania niewerbalne:

Gesty

- istnieją ustalone społecznie reguły dotyczące pojedynczych gestów i gestykulacji,
- pewne osoby rozprasza się przy nadmiernej gestykulacji, innym pomaga to w skupieniu się,
- przy formalnych spotkaniach z zasady należy unikać zbyt wybujałej gestykulacji, zaś w pracy komika czy piosenkarza ta reguła już nie obowiązuje,
- umiejętne dawkowanie gestów przynosi jednak znakomite rezultaty.

Postawa

- wyraża się w ten sposób stosunek do rozmówców (np. niedbała postawa lub zbyt usztywniona),
- nasza postawa może w sposób podświadomy wpłynąć na postawę, jaką przyjmują nasi rozmówcy.

Wyraz twarzy

- często nie uświadamiamy sobie naszego wyrazu twarzy, a czasami jest to podstawa do interpretacji naszego komunikatu,
- należy zwracać uwagę aby nie przyjmować jakiegoś grymasu na twarzy i dbać o właściwą interpretację naszego wizerunku.

Kontakt wzrokowy

- brak kontaktu wzrokowego może sugerować różne nastawienia, np. brak uwagi, brak zrozumienia, chęć ukrycia czegoś, zawstydzenie, nieśmiałość,
- z drugiej strony natarczywe wpatrywanie się w kogoś też może być mylnie interpretowane.

Przestrzeń i kontakt fizyczny

- reguły określające fizyczną odległość, kontakt fizyczny czy usytuowanie ciała w przestrzeni zależą m.in. od zażyłości między rozmówcami,
- najważniejszą regułą jest tu pozostawianie drugiej osobie „pola manewru” w sensie dosłownym,
- inne zasady rządzą przyzwoleniem na kontakt fizyczny (dotyk, poklepanie itp.); ważne są tu różnice kulturowe i etniczne,
- jeszcze inne ukazują usytuowanie osoby w przestrzeni, tzn. np. w pokoju gdzie odbywa się spotkanie ktoś zasiada w rogu, ktoś inny w centralnym miejscu itp.

Czas

- idzie tu o czas trwania rozmowy (pierwsze spotkania nie powinny z reguły trwać zbyt długo),
- inny aspekt czasu to umiejętność wyczuwania stopnia cierpliwości rozmówcy; jest to szczególnie ważne w negocjacjach.

SYMBOLICZNY INTERAKCJONIZM

Interakcjonizm symboliczny – teoria socjologiczna, według której kluczowym mechanizmem kształtowania się struktur społecznych jest ciągła wymiana i ewolucja znaczeń symboli, odbywająca się w trakcie wszelkich procesów oddziaływań zachodzących między ludźmi.

Twórcą tego kierunku był **George Herbert Mead** (University of Chicago), choć termin ten wprowadził po jego śmierci jego uczeń Herbert Blumer. Kluczowe dla jego koncepcji jest definiowanie **społeczeństwa** jako „*skonstruowane wzory uporządkowanego działania, które utrzymują się i zmieniają dzięki interakcji symbolicznej między jednostkami i wewnątrz nich*”.

Podstawowe założenia:

- ludzie działają na bazie znaczeń, jakie mają dla nich rzeczy, idee czy ludzie,
- znaczenia te kształtują się w interakcjach międzyludzkich; znaczenie nie jest wpisane w przedmioty, nie istnieje wcześniej w stanie naturalnym. Znaczenie jest negocjowane poprzez użycie języka, stąd właśnie termin **symboliczny interakcjonizm**,
- znaczenia rzeczy są modyfikowane przez ich interpretacje, dokonywane przez ludzi w aktualnych (ich własnych) sytuacjach. Często język (słowa) stanowią pewną wartość domyślną, która dopiero po jakimś czasie (uzyskaniu nowych informacji) są doprecyzowywane,
- język a myślenie - Interakcjoniści twierdzą, że w celu wywołania w mózgu ludzkim konceptualnych procesów myślowych niezbędna jest stymulacja społeczna oraz oddziaływanie systemów złożonych z abstrakcyjnych symboli. Język to oprogramowanie, które pozwala uaktywnić mózg.

Cztery podstawowe dla interakcjonizmu społecznego kategorie analizy:

- **Umysł** – rozumiany jako proces myślenia, który pociąga za sobą umiejętność "rozważania" alternatywnych możliwości działania (rozumowanie z innych pozycji) - są to tzw. próby generalne w wyobraźni;
- **Jaźń** – jednostkowa tożsamość z samym sobą; świadomość swojej odrębności nie buduje się w oparciu o introspekcję, lecz raczej o myślenie o sobie z pozycji innych osób – **jaźń lustrzana**; jaź jest funkcją języka (bez mowy nie byłoby samoświadomości); zanim pojawia się u człowieka świadomość własnej jaźni, musi on najpierw być członkiem jakiejś społeczności; jaźń człowieka ulega ciągłym zmianom w wyniku interakcji symbolicznych z innymi; jaźń składa się z komponentów: „ja” – to spontaniczna siła napędowa inicjująca wszystko, co w jaźni jest nowe, nieprzewidywalne oraz „mnie” - to obraz jaźni widziany w zwierciadle reakcji innych ludzi („uogólniony inny”);
- **Interakcja społeczna** – wzajemne oddziaływanie na siebie dwóch lub więcej jednostek, polegające na obustronnym wpływaniu na swoje zachowania;
- **Społeczeństwo** – forma życia zbiorowego ludzi, oparta na interakcjach pomiędzy jednostkami, które tworzą samowystarczalną zbiorowość.

Mechanizm zmiany organizacji perspektyw

- ❖ Istniejąca rzeczywistość społeczna składa się z **określonego zbioru symboli** (znaczeń), które w całości tworzą tzw. **organizację perspektyw**.
- ❖ **Zmiany cywilizacyjne**, a w tym techniczne, kulturowe, społeczne, polityczne czy gospodarcze **wymagają zmian w organizacji perspektyw** czyli **w zbiorze obowiązujących symboli**. Na przykład zmiana ustroju państwa z totalitarnego na demokratyczny powoduje zmianę układu sił społecznych. W konsekwencji pociąga to za sobą wprowadzenie zasad dialogu między partiami politycznymi, sprawiedliwości społecznej, procedur wyborczych, powołania nowych instytucji życia publicznego itp. W wyniku dialogu społecznego (komunikacji) kształtować się będą nowe relacje oraz nowy zestaw symboli (znaczeń) dla uczestników życia społecznego.
- ❖ Zmiany te zachodzą **w ramach interakcji nie tylko między pojedynczymi jednostkami, ale również między instytucjami życia społecznego, firmami, formacjami politycznymi, organizacjami religijnymi, organami władzy, instytucjami kultury itp.** Wszystko to dzieje się podczas procesów komunikacji. **Towarzyszy temu aspekt nieprzewidywalności**, gdyż nie wiadomo od razu **jakie postawy i zachowania w nowej rzeczywistości przyjmą partnerzy interakcji**.
- ❖ **Komunikacja w ujęciu interakcjonizmu symbolicznego, to przekazywanie doświadczeń i sposobów zachowań poprzez symbole we wzajemnych interakcjach.**

Interakcjonizm symboliczny a komunikacja

Koncepcja ta gloryfikuje procesy komunikacji. Pełnią one rolę krwiobiegu organizmu jakim jest społeczeństwo (grupa społeczna).

- ❖ Komunikowanie odgrywa istotną rolę w procesach:
  - podtrzymywania interakcji społecznych,
  - kształtowania się nowego zestawu symboli w przypadku zmian cywilizacyjnych,
  - utrwalania nowego zbioru symboli.
- ❖ Interakcjonizm podkreśla rolę komunikowania na każdym szczeblu społecznej organizacji (międzyludzkie i między instytucjami i organizacjami).
- ❖ Koncepcja ta poszerza również zakres analizowanych środków formalnych komunikacji. Poza stroną werbalną, akcentuje wagę komunikacji niewerbalnej oraz rytuały, ceremonie, szyldy, znaki towarowe, loga itp.

LITERATURA:

A. Pease: Język ciała - jak czytać myśli ludzi z ich gestów, Kraków 1992.

Z. Nęcki: Komunikacja międzyludzka, Kraków 1996.

M. Argyle: Psychologia stosunków międzyludzkich, Warszawa 1991.

E. Aronson: Psychologia społeczna - serce i umysł, Warszawa 1997.

E. Griffin: Podstawy komunikacji społecznej, Gdańsk 2003.

E. T. Hall: Ukryty wymiar, Warszawa 2003.

E. Thiel: Mowa ciała, Wrocław 1995.